

# Seksualiteit in de 21ste eeuw



Valerie De Craene, Martin Zebracki & Karolien Vermeiren

**Wie dacht dat we na 'Sex and the City' en 'Het Grote Penisboek' alles zouden weten over seksualiteit, zat blijkbaar toch mis. Seksualiteit is niet slechts een niemendalletje, maar een menselijk fundament met een uiterst complexe dynamiek in de maatschappelijke ruimte. Daarover presenteert dit themanummer van AGORA een serieuze en actuele discussie.**

De media hebben ons de afgelopen maanden overspoeld met verhalen over seksualiteit. Echter zeker niet altijd in positieve zin. Dat nieuwsredacties sowieso meer lijken te focussen op slecht dan op goed nieuws is waar, maar de hausse van probleemgevallen is nogal opvallend. Zo waren er gevallen van 'gaybashing' en woorden als 'breezerseks' en 'tentsletjes' werden in het Van Dale-woordenboek opgenomen (en niet om hun positieve connotaties). De reportage 'Femme de la rue' van Sofie Peeters over de vele keren dat ze als vrouw wordt nageroepen op straat, was in België en Nederland voer voor discussie. In 'Undercover in Nederland' legde Alberto Stegeman niet alleen een online netwerk waarin ongestraft (kinder)porno wordt uitgewisseld bloot (excuses voor deze woordspeling). Hij 'ontmaskerde' ook een Belgische pedofiel, en dat in een land dat nog steeds niet over het Dutroux-trauma heen is. Verder waren er de aantijgingen van aanranding tegen Pol Van den Driessche, kandidaat-burgemeester in Brugge. En in binnen- en buitenland kwamen een heleboel tv-coryfeeën in nauwe schoentjes te staan door slachtoffers die pas na vele jaren eindelijk hun verhaal durfden te doen, zoals BBC-presentator Jimmy Savile. Dan hebben we het nog niet gehad over de vele sekschandalen in de kerk. Of recentelijk de afschuwelijke groepsverkrachting in India, waarbij het slachtoffer na een week toch overleden is aan haar vele verwondingen. Het enige 'positieve' nieuws dat gerelateerd was aan seksualiteit en ook massaal de media haalde, was het succes van 'Fifty shades of grey', een trilogie over een sadomasochistische relatie tussen een rijke zakenman en zijn onzekere assistente. Zelfs dit leverde een storm van protest op.

Moeten we ons nu zorgen maken? Zijn we ieder beseft van moraal kwijt in onze 'oversekste' maatschappij, zoals regelmatig wordt beweerd? AGORA meent dat het tijd is om hier meer aandacht aan te besteden. In het overwegend negatieve nieuws is er een positief licht. Opvallend zijn bijvoorbeeld de steunbetuigingen met slachtoffers na ernstige incidenten van seksueel misbruik en geweld. Er komen straatprotesten, er wordt over seksualiteit gesproken door alle lagen van de bevolking (omdat het ook iedereen aangaat), en er volgen wetten om dergelijk misbruik en geweld in de toekomst te vermijden. We zijn allen mondiger geworden, we hebben meer kanalen om onze mening te geven, denk aan de vele digitale sociale media, en deze zijn bovendien door meer mensen te raadplegen. Wat als al deze gebeurtenissen, hoe verschrikkelijk ook, uiteindelijk de aanleiding geven tot een debat over seksualiteit in de 21ste eeuw? Misschien staan we wel meer op onze strepen en stellen we duidelijker onze grenzen. Of zijn we meer op zoek naar waar deze grenzen liggen?

## Responsabilisering

Een korte blik op de geschiedenis lijkt ons gelijk te geven. Vanaf de jaren vijftig tot nu zijn er in Nederland en België grote veranderingen opgetreden in de manier waarop de maatschappij is georganiseerd, waaronder het toenemend belang van het individuele handelen. De neoliberale maatschappij beschouwt zelfbestuur meer en meer als de belangrijkste vorm van sociale regulatie. Zonder hierbij structurele kenmerken van de maatschappij te vergeten of de continuïteit van ongelijke machtsverhoudingen te ontkennen, kan er inderdaad een trend naar een meer persoonlijke verantwoordelijkheid over het wel of niet slagen in het leven worden herkend, of dit nu beperkt blijft tot retoriek of niet. Dit 'responsabiliseringsprincipe' geeft ons enerzijds de volledige verantwoordelijkheid over ons leven. Dit is eigenlijk onterecht, omdat het duidelijk mag zijn dat heel veel bestaande structuren hier mede voor verantwoordelijk waren, zijn en blijven. Anderzijds creëert dit principe de mogelijkheid om een grotere invloed te hebben op onze

# SEX *without* GUILT



**JUST PUBLISHED! This may be the MOST IMPORTANT BOOK since the ORIGINAL KINSEY Report on SEX HABITS OF AMERICAN MEN AND WOMEN! DR. ELLIS gives clearly expressed answers to universal problems that are of the most intimate and personal nature.**

Millions of men and women suffer from sex guilt. They carry a burden of guilt for doing those sexual things which are neither harmful to themselves nor to others. In this provocative new book, Dr. Ellis offers new understanding about sex guilt and the taboos of our Western culture. He takes a bold position on sex. His purpose is to help you understand sex guilt and thereby free you from it. No phase of human sex relations is avoided. And always his talk is plain, direct, clear, born of a healthy, guilt-free attitude which has grown from the intimate research of this respected psychologist. What he has to say will make life easier and more enjoyable for you and will confound the prudes. Author of six books and monographs and over 100 scientific papers, Albert Ellis holds a Ph.D. degree from Columbia University, has taught at Rutgers and New York University, and is a Fellow of the American Psychological Association.

## Chapters Fully Explaining:

- Masturbation
- Petting
- Premarital Sex Relations
- Adultery
- The Justification of Sex Without Love
- Why Americans Are So Fearful of Sex
- Adventures With Sex Censorship
- How Males Contribute to Female Frigidity
- How American Women Are Driving American Males Into Homosexuality
- Sexual Abnormality
- The Right to Sex Enjoyment
- Other Vital Chapters

BLYTHE-PENNINGTON LTD. DEPT. 6901-K  
19 WEST 44th ST., NEW YORK 36, N. Y.

Please send me \_\_\_\_\_ copies of "Sex Without Guilt" @ 4.95 each. If not completely satisfied, I may return for full refund within 10 days.

NAME \_\_\_\_\_

ADDRESS \_\_\_\_\_

CITY \_\_\_\_\_ ZONE \_\_\_\_\_ STATE \_\_\_\_\_

Enclosed find payment (check, cash, money order.)

Send C.O.D. I will pay Postman \$ \_\_\_\_\_ plus postal charges.

*Advertentie voor het bestellen van het boek 'Seks zonder schuldgevoel'. Wie geïnteresseerd is: de actie loopt niet langer.*

wereld. Zoals Jeffrey Weeks het stelt: "De sociale, culturele en morele revoluties van onze tijden werden en worden gevormd door een revolutie vanuit de basis. De toekomst ligt in onze handen." De historische transitie die we hebben doorgemaakt wat betreft seksuele opvattingen en intiem gedrag, is er enkel dankzij de vele feministische en queerbewegingen. Deze bewegingen hebben met vallen en opstaan veranderingen in denken en handelen omgezet in de dagelijkse praktijk.

## Seksueel burgerschap

Misschien dachten we wel dat de strijd al gestreden was, want mannen en vrouwen worden toch gelijk(waardig) behandeld? En holebi's kunnen toch ook trouwen? De recente gebeurtenissen bewijzen het tegendeel. De seksuele revolutie heeft een nieuwe wending gekregen en het debat wordt op alle fronten volop gevoerd. Het omzetten van idealen naar dagelijks denken en handelen blijkt moeilijker dan gedacht, waarbij er nog een te groot verschil bestaat tussen discours en praktijk. We kunnen dat omzetten namelijk pas doen wanneer er een bewustzijn heerst over ons eigen handelen en wat dit voor zowel onszelf als anderen betekent. In de literatuur, en stilaan ook daarbuiten, wordt

daarom de term 'seksueel burgerschap' geïntroduceerd. Zo ook in dit AGORA-themanummer. Seksueel burgerschap zou een platform moeten vormen voor morele, juridische en politieke beschouwingen waarbij iedereen de vrijheid krijgt voor seksuele expressie, maar waarbij niet in de laatste plaats ook verantwoordelijkheden horen. Het zou een concept kunnen of moeten zijn dat ons helpt om onze seksuele toekomst in de 21ste eeuw aan te gaan. Hoe dan ook: het debat is begonnen, vragen worden gesteld, door en voor iedereen.

## Misschien dachten we wel dat de strijd al gestreden was?

Onze eigen rol is belangrijk in het debat rond seksualiteit. Hoewel velen een liberale kijk hebben op seksualiteit, zijn we evengoed onderdeel van het systeem waarin normen worden geproduceerd en gereproduceerd. Alleen zijn we ons hier zelden van bewust en daarom wil dit themanummer ons bewustzijn daarvan versterken. We willen

huidige waarden en normen onder de loep nemen en kijken hoe ze zijn gevormd, hoe ze in stand worden gehouden en hoe ze worden ervaren. Het is geenszins de bedoeling zelf te oordelen of te veroordelen, laat staan zelf andere normen op te leggen.

### Het lichaam

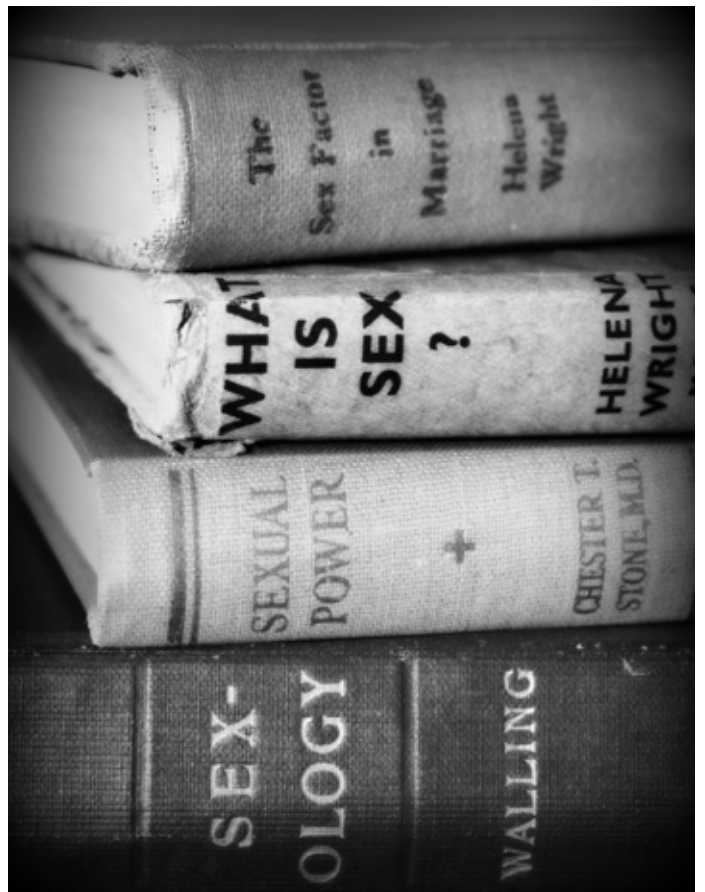
Dit themanummer benadrukt de geografie van seksualiteit. Daarbij zullen drie ruimtelijke schaalniveaus afwisselend aan bod komen. Het eerste ruimtelijke schaalniveau gaat over het lichaam (het zelf). Mensen voelen persoonlijk bepaalde zaken aan; ze ervaren waarden (uitgangspunten) en normen (formele en informele gedragsregels) en leggen die tegelijkertijd op aan anderen. We produceren en incorporeren ideeën en meningen en passen ons gedrag daarop aan. De combinatie van lichaam, gedrag, situatie en plaats levert bovendien een diversiteit aan emoties op. Zo kan men het gevoel hebben te worden aanvaard of net niet te passen binnen een bepaalde context. Men kan een gemeenschapsgevoel ervaren, of net niet. En we kunnen ons blij, uitgesloten, beschaamd, schuldig, sexy, jaloers, aarzelend of zelfverzekerd voelen. Hoe sterker men bepaalde waarden en normen ervaart, hoe sterker de emoties. Het spreekt voor zich dat iedereen voor zichzelf daardoor plaatsen opzoekt waarbij hij of zij zich meer op het gemak voelt. We passen daarom op microniveau ons ruimtegebruik aan. Dit brengt ons tot het tweede ruimtelijke schaalniveau: het lokale niveau.

### Lokale niveau

De manier waarop de ruimte is georganiseerd, toont hoe er ook wordt gedacht over seksualiteit. Er is een dialectische relatie tussen waarden en normen over seksualiteit en hoe beleid een bepaalde ruimte vormgeeft. Wat als 'goede seks' wordt beschouwd, zal zichtbaar worden in de ruimte, terwijl 'slechte seks' wordt verboden of verdrongen naar achterstegen en andere minder zichtbare plaatsen. Een duidelijk voorbeeld daarvan is de manier waarop men over prostitutie denkt: hoe minder prostitutie wordt aanvaard, hoe onzichtbaarder deze wordt. In deze AGORA toont het onderzoek van Amber Martin naar seksshops duidelijk het verband aan tussen seksualiteit en de zichtbaarheid daarvan in de ruimte. Naast deze duidelijke voorbeelden is er echter nog een heel scala van ideeën rond seksualiteit die minder bewust of onbewust de ruimte beïnvloedt. Zo worden kinderen in onze samenleving beschouwd als 'onschuldig' en 'dus' seksueel onwetend. De publieke ruimte is er dan ook zo op gericht dat kinderen nooit ongewild in contact zouden mogen komen met seksualiteit. Seks mag pas na een bepaald uur op televisie worden uitgezonden in de huiskamer, prostitutiebuurten bevinden zich nooit naast een school en er wordt aan kinderen geleerd wat veilige buurten zijn en wat niet. Dit brengt ons indirect tot het laatste schaalniveau: het (inter)nationale niveau.

### (Inter)nationale niveau

Hoewel iedereen individuele ideeën heeft over seksualiteit, zijn bepaalde denkrichtingen daarover dominant geworden, terwijl andere zijn gemarginaliseerd. Niet alleen de huidige westerse maatschappijen worden gekenmerkt door een heteronormatief gedachtegoed. Vrijwel over de hele wereld wordt 'goede' seks(ualiteit) teruggebracht tot een aantal waarden: seks moet plaatsvinden tussen twee mensen van een



Boeken over seks tussen 1904 en 1943. Foto: © Michelle Figurski

verschillend geslacht, en binnen een langdurige en monogame relatie, die bij voorkeur is gericht op voortplanting en zich afspeelt in de private ruimte. Hoe verder seks afwijkt van deze norm, hoe minder ze wordt aanvaard, hoe meer het zal worden verborgen of hoe minder mensen openlijk zullen uitkomen voor hun 'afwijkende' seksualiteit. En ook hoe vlugger mensen elkaar veroordelen of zelf worden veroordeeld. De drie schaalniveaus zijn daardoor onlosmakelijk met elkaar verbonden.

### Een breed spectrum seksualiteit

Dit themanummer wil ruimte geven aan een breed spectrum van analyses, waarbij niet alleen verschillende seksualiteiten aan bod komen, maar ook verschillende ruimtelijke aspecten van seksualiteit worden besproken. We hopen dat een reflexieve en kritische houding tot ons eigen denken en handelen een meerwaarde zal zijn in het debat rond seksualiteit in de 21ste eeuw en dat ideologie en praktijk, of retoriek en realiteit, niet langer twee verschillende werelden zijn.

Gert Hekma en Tom Claes bijten het spits af. Ze gaan beiden dieper in op het idee van 'seksueel burgerschap' op nationaal en internationaal schaalniveau. Maar ze hanteren een verschillend perspectief. Gert Hekma loodst ons door de geschiedenis en toont ons hoe ideeën over seksualiteit zeer veranderlijk zijn. Hij heeft het over het homoleven in Amsterdam, een stad met een rijke traditie als het op seksualiteit aankomt, maar met een schamele politiek, aldus Hekma. Tom Claes behandelt het ethische aspect van seksueel burgerschap. Hij stelt een aantal pertinente vragen dat moet worden beantwoord voordat we de toekomst van seksualiteit in de ogen kunnen kijken.

## Maatschappelijke gevolgen

De twee theoretische artikelen worden opgevolgd door twee verhalen die tonen wat de gevolgen zijn van 'vaste' ideeën over seksualiteit, zoals te vinden in de media en in de publieke ruimte. Deze verhalen leggen de ruimtelijke link tussen gender en seksualiteit en tonen perceptieverschillen tussen 'mannelijke' en 'vrouwelijke' seksualiteit. Amber Martin toont deze verschillen in haar onderzoek naar de geografie van seksshops. Ze legt uit hoe veranderende normen hebben gezorgd voor veranderende representaties van seksualiteit in de publieke ruimte. Dirk Reynders neemt het mannelijk naakt in de media onder de loep. Hij legt uit waarom het vrouwelijk naakt in bijvoorbeeld reclames vaak als een vanzelfsprekendheid in de lokale openbare ruimte wordt beschouwd, terwijl het mannelijk naakt vlugger op publiek protest en zelfs censuur stuit.

In tegenstelling tot Amber Martin en Dirk Reynders die de lokale ruimtelijke schaal centraal stellen, bekijken Emiel Maliepaard en Koéssan Gabiam het schaalniveau van het lichaam. Beiden combineren onderzoek met autobiografisch materiaal. Emiel Maliepaard neemt het concept 'gaybourhood' oftewel homowijken onder de loep. Hij stelt de wenselijkheid ervan ter discussie en vult dit aan met eigen ervaringen over het leven in de wijk Kemptown in Brighton. Koéssan Gabiam poogt met zijn artikel een onderbelicht thema in de literatuur onder de aandacht te brengen: zwarte homo's in Brussel. Ondanks de multiculturele stad die Brussel is, is het binnen een zwarte gemeenschap niet altijd even gemakkelijk om uit te komen voor een 'afwijkende' seksuele identiteit. AGORA wil graag ruimte geven aan dit exploratief onderzoek naar 'een minderheid binnen een minderheid' en hoopt hierdoor misschien andere onderzoekers aan te zetten om hier verdere studie naar te doen.

## In onze samenleving worden kinderen beschouwd als 'onschuldig' en 'dus' seksueel onwetend

Want dat er nog onderzoek nodig is, mag duidelijk zijn. Valerie De Craene en Maarten Loopmans vervolgen het themanummer met hun onderzoek naar genderrepresentaties onder studenten in het uitgaansleven. Ze tonen aan dat niet alleen niet-heteroseksuelen een druk ervaren rond hoe men zich moet gedragen in seksueel geladen situaties – dat het uitgaansleven met stip is. Ook heteroseksuele jongeren voelen bepaalde ongeschreven regels aan en proberen die voor zichzelf te onderhandelen.

## Grote namen

Deze grote hoeveelheid aan informatie en verhalen bracht de themareactie van deze AGORA in verwarring. Plots zaten we met honderden vragen: hoe zit het nu eigenlijk met hedendaagse seksualiteit? Wat moeten we nu aan met dat seksueel burgerschap? Is er hoop op beterschap in de toekomst? Hoe zit seksualiteit nou op politiek niveau?

Wat kunnen we leren van seksualiteit in relatie tot ruimtelijk gedrag en beleid? Met al onze vragen en twijfels trokken we naar enkele gevestigde waarden in de academische wereld. Kath Brown, Phil Hubbard, Liz Dinnie en Marianne Blidon scheppen helderheid in de chaos.

De uitsmijter van ons themanummer zal uitzonderlijk gevormd worden door de rubriek de 'Klassieker', want er is een grote naam die we nog niet hebben gehoord: Michel Foucault. Louis van den Hengel pakt het eerste deel ('La volonté de savoir') van Foucaults boek 'De geschiedenis van seksualiteit' er nog eens bij. Van den Hengel legt ons uit waarom dit boek, dat intussen al 37 jaar oud is, nog steeds relevant en actueel is binnen onze samenleving. De vraag is niet, aldus Foucault, waarom we onderdrukt worden, wel waarom we zo graag beweren dat we worden onderdrukt.

## Toekomst

AGORA probeert met dit themanummer beslist niet alle vragen over seksualiteit te beantwoorden. Daarentegen pogen we door het stellen van bepaalde vragen nieuwe vragen op te roepen om zo het debat over seksualiteit in de 21ste eeuw aan te zwengelen. We zijn alvast benieuwd naar uw vragen.

**Valerie De Craene (valerie.decraene@ees.kuleuven.be) werkt als onderzoekster sociale geografie aan de afdeling geografie van de Universiteit Leuven. Martin Zebracki (www.zebracki.org) is als postdoctoraal docent-onderzoeker in de culturele geografie verbonden aan de Universiteit Utrecht, Wageningen Universiteit en Vrije Universiteit Brussel. Karolien Vermeiren (karolien.vermeiren@ees.kuleuven.be) werkt als onderzoekster sociale geografie aan de afdeling geografie van de Universiteit Leuven. Allen zijn redacteur van AGORA.**

## Conferentie

Wie na dit themanummer nog niet genoeg heeft van seksuele geografie is welkom op de '4th International and Interdisciplinary Conference on Emotional Geographies' aan de Rijksuniversiteit Groningen op 1-3 juli 2013. Het themanummer krijgt op dit congres een vervolg als sessie: 'Geographies of Sexuality: Bodies, Spatial Encounters, and Emotions'. Phil Hubbard zal onder meer in onze sessie spreken over 'Disgust, Sexual Offence and Urban Visualities'. Meer informatie: [www.zebracki.org/cfp2013sex](http://www.zebracki.org/cfp2013sex)